

BIOINFORMATIKA V PRAXI – CVIČENÍ 4

DESIGN PRIMERŮ

PRIMERY A JEJICH VÝZNAM V MOLEKULÁRNÍ BIOLOGII

Krátké oligonukleotidové řetězce, které slouží pro provedení polymerázové řetězové reakce (PCR) označujeme jako primery. PCR má široké využití pro namnožení vybraných úseků DNA, detekci genů a dalších sekvencí, úpravu sekvencí (mutace) a řadu dalších aplikací. Návrh primerů tak musí zohledňovat účel, ke kterému budou použity.

SEZNÁMENÍ SE S PROGRAMEM PRO ANALÝZU PRIMERŮ

Krátké oligonukleotidy pro amplifikaci DNA in vitro (primery) lze v zásadě navrhovat ručně, s výhodou však můžeme používat počítačové programy. Ty mají svou nezastupitelnou roli zejména při analýze navržené sekvence primeru. Existuje řada programů pro tento účel a to včetně volně použitelných. V tomto cvičení budete používat program **OligoAnalyzer** na serveru firmy IDT: (<http://eu.idtdna.com/analyzer/Applications/OligoAnalyzer/>)

The screenshot displays the OligoAnalyzer 3.1 web application. At the top, there is a navigation menu with options like Home, Products, Order, Support, Services, and SciTools. The main content area is titled 'OligoAnalyzer 3.1' and contains a 'Sequence' input field with a '# Bases' counter. To the right of the sequence field are several dropdown menus and input fields for 'Target Type' (set to DNA), 'Oligo Conc' (0.25 μM), 'Na+ Conc' (50 mM), 'Mg++ Conc' (0 mM), and 'dNTPs Conc' (0 mM). Below these are buttons for 'Analyze', 'Hairpin', 'Self-Dimer', 'Hetero-Dimer', 'NCBI Blast', and 'TM Mismatch'. At the bottom, there are tabs for 'Results', '5' mods', 'Internal Mods', '3' mods', and 'Mixed Bases'. The 'Mixed Bases' tab is active, showing 'Standard Mixed Base Instructions' and 'Custom Mixed Base Instructions' with a table of IUPAC symbols (R, Y, M, K, S) and their corresponding base pairs.

ÚKOL 1

Seznamte se s aplikací **OligoAnalyzer**.

Se kterými typy sekvencí umí aplikace pracovat? DNA RNA PNA protein

Jaká je základní (default) uvažovaná koncentrace Mg^{2+} iontů a s jakými hodnotami umí program zacházet?

Jaké písmeno je užito pro označení následujících bazí (mixed base)?

A/T

A/C/G

A/C/G/T

VÝZNAM DÉLKY PRIMERŮ A ZASTOUPENÍ BAZÍ (A+T/G+C) – T_m

Jednou z charakteristik primerů je jejich délka, která v kombinaci s konkrétním zastoupení bazí určuje tzv. teplotu tání (T_m , melting temperature). Ta se zvyšuje s délkou primeru a se zvyšujícím se zastoupením G+C bazí. Vyšší T_m zvyšuje specifitu primeru, pokud je však hodnota T_m příliš vysoká, nebude PCR probíhat správně. Syntéza dlouhých primerů je rovněž technicky a tudíž i finančně náročnější.

Pro typickou PCR, kde míra shodnosti sekvence primeru a cílové DNA sekvence je vysoká (100 – 90%) se jako optimální délka primerů uvádí cca 17 – 28 bází. Optimální T_m se obvykle pohybuje v rozmezí 50 – 65°C. T_m dvojice primerů by se neměla lišit o více než $\pm 2^\circ\text{C}$.

OTÁZKA

Jaký základní vzorec je použit programem OligoAnalyzer pro výpočet T_m (melting temperature, teplota tání) primeru?

ÚKOL 2

Zjistěte T_m následujících primerů (nastavení: default). Uvědomte si změnu T_m danou prodloužením sekvence a změnu danou složením (zastoupením G+C resp. A+T bazí).

#	Sekvence	Délka	G+C [%]	T_m
1	GAATGCTCACTCAAGGATTAC			
2	GAATGCTCACTCAAGGATTACAAT			
3	CACGGAATGCTCACTCAAGGATTAC			
4	GAGGGCTCACTCAAGGAGGAC			
5	GCCTGCTCACTCAAGGAG			

ÚKOL 3

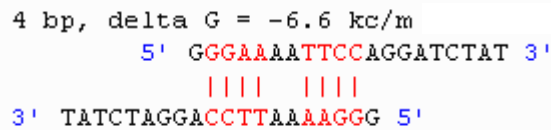
Z následujících primerů vyberte vhodnou dvojici na základě jejich T_m .

#	Sekvence	T_m	Vhodná dvojice s #
1	TCCAGTAATGACCTCAGAACAA		
2	AAACGACTTACTTTACTTTG		
3	TTCATCATGTGCTACGCTTACGCGTC		
4	ATGAATGCTCATCCGGAATT		
5	GCTGAATTCGGCAACGGCA		

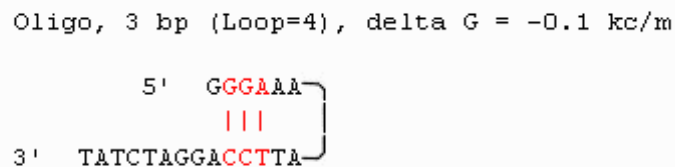
ANALÝZA SEKVENCE PRIMERŮ – DIMERY, VLÁSENKY

I primery s vhodně zvolenou T_m mohou být nevhodné pro PCR, pokud by vytvářely nevhodné sekundární struktury. Pro správné nasednutí na cílovou DNA je třeba, aby primery existovaly jako monomerní molekuly a žádná z bazí nebyla blokována. K tomu však nedochází, pokud

primery tvoří dimery (ať již samy se sebou – homodimery, nebo s druhým primerem ve dvojici – heterodimery):

Podobně není žádoucí ani interakce uvnitř primeru, která vede ke tvorbě vlásenky:

V obou případech je důležité sledovat i konkrétní místo, kde by k těmto nežádoucím interakcím mohlo docházet. Obzvláště nevhodná je tvorba sekundárních struktur na 3' konci primeru.

ÚKOL 4

Odhalte možnou tvorbu dimerů u následujících dvojic primerů a označte, zda se jedná o homodimer nebo heterodimer. Zároveň uveďte sílu dané interakce, tj. volnou Gibbsovu energii dané vazby (ΔG). Pokud může vznikat více různých dimerů, uvádějte jen nejstabilnější z nich.

Primer 1a GATTCCACCTAAAAGCTC
Primer 1b TAGATGGTTCACCTAACAGG

Dimer			
Typ			
ΔG			

Primer 2a ACCTTTATTTTCATCGCTCTG
Primer 2b GTGGACTAATCATGTTTCACGC

Dimer			
Typ			
ΔG			

ÚKOL 5

U následujících primerů detekujte tvorbu vlásenek a seřadte tyto primery podle tendence k tvorbě vlásenek od nejvyšší k nejnižší.

Primer	Vlásenka (ANO – NE)	ΔG	Pořadí
--------	---------------------	------------	--------

TCCAGTAATGACCTCAGAAC			
TTACCTTCCCCTCTCTTCACTT			
ATCATGTGCTACGCTTACGCGTC			
GATATTACGGCCTTTTTAAAG			
ACACTTAGAACGGTAGCAACT			

ANALÝZA MOŽNÉHO ŠPATNÉHO NASEDNUTÍ PRIMERŮ – FALSE PRIMING SITES (FPS)

I primery, které splňují všechny výše probírané parametry, se mohou ukázat jako nevhodné pro konkrétní účel, pokud nenesedají dostatečně specificky. Přítomnost více míst, která jsou rozpoznávána primery (false priming sites) vede k tvorbě více různých PCR produktů. Význam této analýzy se liší v závislosti na účelu PCR. Pro následné klonování a tvorbu rekombinantního proteinu je žádoucí tvorba jednoho PCR produktu, akceptovatelná je tvorba několika málo PCR produktů o různé délce. Na rozdíl od předchozích úkolů je v tomto případě klíčová nejen znalost sekvence primerů a samotného cílového úseku (genu) ale kompletní DNA přítomné v PCR směsi.

Komerční programy běžně nabízejí možnost detekce míst špatného nasednutí. U volně dostupných programů je tato funkce bohužel často opomíjena. Program **Primer-BLAST** na serveru NCBI (<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/tools/primer-blast/>) využívá propojení s databázemi a umožňuje tuto detekci provést.

ÚKOL 7

Pro následující geny navrhnete primery tak, aby ve výsledku byl amplifikován celý gen. Ověřte možnost tvorby nežádoucích produktů při použití DNA mateřského organismu jako templátu v PCR směsi. Ke každému genu doplňte navrženou dvojici primerů, délku PCR produktu a délku dvou velikostně nejbližších možných nežádoucích produktů.

Gen 1

Organismus: Homo sapiens

Sekvence:

```
TTTACCTTCACGCTGGAGCCAAGATCGCTGCGGGGAGTCCCGTGAAGCACCCTGCCCCTAAGACCTTGAAGG
GGAAACACCAGAAGGTGTGGGTGCTGAGCTCCGCTGCGTCAGACTGCCAGGACCTGAGTGGAACCTCAGTGCTGAA
ACCTGGGTTCTCACTGCAGCTGGATAGCAGGTGGTTACAAAATTATATGTATTTTTAGGGTTATTTCTAATTTTT
CTTTAATAGTTATTGGCAATTTTCAAAGTCCTTTAAGAAACACTGAAAACCTGCTCAAGAAAATGGCAGTTCTGCA
GGGCTCAGGTAGCAGGGCAGGCTGTTGGGACAGGTTTGACAGACTGTCCATAACAAGGAGCGCCTTTTCCCAGA
TCAGCAGCTCTAGAGGGTGGCGGCCTTGCCCTGGAACCTCCGCAACCTCCGCGCCACCACACAAGGGCTGAGAAC
AGTAAGGTATGGGCTGTGCTGGGCTCAGGAGCAGGGGTAGTTGCTCACCTGGACAGGGTGTGTCTGGGAGGGCCA
TACTAGGGCCTGGACAGGGCGTCTTCTGGCCTTGAGCTGCTACGATGGGGGTAGGAGTTGGGAAGGGTGGAAAGGC
TGGTGCCCTCAGGGAGTCGGGGAGGCTGCGCAGTCAGCAGGTGAGGACTGTGTTCTCAGAGAAGGGTGGCCTGT
GCAGGCGAGGCAGGGCTGCCCCCTGCAGGGCTGAGGAACATTAGTCCATCCAGGTGGTGTGGGGAGGCTGAGGGCA
CGGTCCTCCTGCCAGAACGCAGGTGTCCTGTCTGCTACAGACACATCAAGGAAGTCACCAATGTGTGCCCTTT
CTCTAGCCTAGGGACTGGCAAACCCAAAAACACCATGCCACAGGTTAGAGCCGACCTGGTGCCCGTTTGTGAAC
AGCCACAAGCTAGGAATGGCTTTTACATGTTTAAATGGCCGAAAAGTCAAAAATATCTCATGATGTGTGAAAACCTG
TAGGTCATTCTCATCTGCGTCGGTAAGTAACGCCTTATCTGAGCACAGCCAGGCGCATTCAGGTGGTGCAGGGCCC
AGTGGAGGCTCTGTGGGCCGGGAGCCACGTCCCAGGTGACAGACAGAGCTCCCCTGCGGGCTGACCTGTGACT
TCCCCTCTCCCTGCAGCTCTGCCCGGATGGCCCTAGTCTTCGTGTACGGCACCCCTGAAGCGGGGTGAGCCCAACC
ACAGGGTCTGCGGGGACGGCGCCACGGCTCCGCAGCCTTTTCGGGCGCGGGCCGACGCTGGAGCCCTACCCGT
TGGTGATCGCGGGGGAGCACAAACATCCCCTGGCTGCTGCACCTGCCCGGCTCGGGGCGCCTCGTGGAGGGCGAGG
TCTACGCGGTAGACGAGCGGATGCTGCGCTTTCTGGATGACTTCGAGAGTTGCCCGGCCCTGTACCAGCGCACGG
TGCTGCGGGTACAGCTGCTGGAGGACCGGGCCCCGGGCGCAGAGGAGCCGCCAGCGCCACCAGCGGTGACGTGCT
TCGTGTACAGCAGGGCCACCTTCCCAGCGGAGTGGGCCCCAGCTCCCGCACCATGACAGCTACGACTCCGAGGGGC
CGCACGGGCTGCGCTACAACCCCGGGAGAACAGATAAGGGGGACGGGCAGGGTGGGCCTAGGTTTGTAGAGCCCT
```

GGGGCTCCAAGATGCGCCAGCCCATGCTGGGTGAAGGCGGAAGCCGAACAGGGCCCTTTCCAATGAATCTGCCG
GAAAGGAACCAATCTTTTCAGTGGCAGCTGATTTTACAAATAATGTTGAGATACGAATAGCAAGGTGCTTCCCTCC
CATCTTTCTACCTGGTAAGAAAAATTTAGGATTTTAACTCCCCTAAATGACATTTAGAGAACTCGTGTTATGCC
AATTCCTTCTCCTCCTCGTGTTGTTTCTGCTGTTGGCTCTGCTTTGAGCTCAAGATAATAATAAATATTTAGGAT
CAGTGTAAGACTTGGTGTGGCCGCTAGATTTTAGCAGCCCTACTATACTGATTCTGGCCTGTAACCCCTGAGAA
AGCCGATTTTACACGGCTGGGTAGAATTTGTAGAAAAGATCCACAGGGCAAGCATGCTGTATATCAGAGTGCGTA
TAGCACCATTCTTCTAATTTTCAGATCAAGCTTCACAGCAAATATTAAGATTATTTAAATTTGAAGTCGATGT
TTTGGGAAATCAG

Gen 2

Organismus: *Saccharomyces cerevisiae*

Sekvence:

ATGATGAATAACAACGGCAACCAAGTGTGCAATCTCTCCAATGCGCTCCGTCAAGTAAACATAGGAAAACAGGAAC
AGTAATACAACCACCGATCAAAGTAATATAAATTTTGAATTTTCAACAGGTGTAAATAATAATAATAACAAT
AGCAGTAGTAATAACAATAATGTTCAAAAACAATAACAGCGCCGCAATGGTAGCCAAAATAATGATAACGAGAA
AATATCAAGAATACCTTAGAACAACATCGACAACAACAACAGGCATTTTCCGATATGAGTCACGTGGAGTATTC
AGAATTACAAAATTTTTTCAAGAACAACCCTGGAGGGATATACCCTTTTCTCTCACAGGTCTGCGCTAATGGA
TTCAAAGTTGCTATAGTACTAAGTGAACCTGGATTTTATTATAACACAATCTTCCCTAGATTTCAATCTTGGCGAA
CATAGGGCCCCCGAATTTGTGTCTGTGAACCCTAATGCAAGAGTTCAGCTTTAATCGATCATGGTATGGACAAC
TTGTCTATTTGGGAATCAGGGGCGATTTTATTACATTTGGTAAATAAATATTACAAAGAGACTGGTAATCCATTA
CTCTGGTCCGATGATTTAGCTGACCAATCACAAATCAACGCATGGTTGTTCTTCCAAACGTCAGGGCATGCGCCA
ATGATTGGACAAGCTTTACATTTAGATACTTCCATTACAAAAGATAGCAAGTGTGTAGAAAAGATATACGGAT
GAGGTTAGAAGAGTTTACGGTGTAGTGGAGATGGCCTTGGCTGAACGTAGAGAAGCGCTGGTGATGGAATTAGAC
ACGGAAAATGCGGCTGCATACTCAGCTGGTACAACACCAATGTCACAAAGTCGTTTCTTTGATTATCCCGTATGG
CTTGTAGGAGATAAATTAATATAGCAGATTTGGCCTTTGTCCCATGGAATAATGTCGTGGATAGAATTGGCATT
AATATCAAAAATTTGAATTTCCAGAAGTTTACAAATGGACGAAGCATATGATGAGAAGACCCGCGGTATCAAGGCA
TTGCGTGGTGAATGA

Gen 3

Organismus: *Escherichia coli*

Sekvence:

ATGAGTGAAGATTGTTTGAAAATGTTTACAGGTGTTGTTCTGTTAATATTTGTCATTATTGCCGGTTATTTCTTT
TCTGAGCGTAATGACAGGAAAATGTTTCTCCTGAGCTCACTGGTTTTCTTGTATTAAATATCGCGTGTATATAT
GTGCTGACTGCCAGATTCTGGTTTTCTGTGTGGTGCAATTATGAATCAGGGCGCAGCAATGGTTGTTCCAATGGTT
ATTGGCTCATTACCGAACGTTACGAGCTTCGACGGGTTCAGAAGAATATTTATCTGTATTATGTTGTCATCAGTA
TGGTCCGGAGTGATGTGGTTTTTTATAAGGGGGCTTATGACAGGCTAA

VLASTNÍ DESIGN PRIMERŮ

ÚKOL 8

Primer navrhujeme vždy s ohledem na smysl jeho použití. Je-li cílem detekce přítomnosti/nepřítomnosti genu, nemusíme primery navrhovat tak, aby PCR produkt obsahoval celý gen, nebo naopak může zahrnovat i část okolní DNA. Pro tuto aplikaci lze s výhodou využít on-line programy, které v rámci zadané sekvence navrhnou optimalizované primery. Úkolem vědce je mezi nabízenými alternativami vybrat tu nejvhodnější.

Pomocí programu **Primer3** (<http://frodo.wi.mit.edu/primer3>) navrhnete pro následující sekvenci vhodné primery tak, aby výsledný PCR produkt měl délku mezi 350 a 500 bp. Pro nastavení ostatních parametrů využijte znalostí z předchozích úkolů.

Sekvence:

CTCGAGAAATCATAAAAAATTTATTTGCTTTGTGAGCGGATAACAATTATAATAGATTCAAT
TGTGAGCGGATAACAATTTACACAGAATTCATTAAGAGGAGAAATTAATCTATGAGAGGAT

CGCATCACCATCACCATCACGGATCCCACGTGATATCCTCAATCGCTTCTAGAAGCGATTGA
 GGAGATCTGAGCTCGGTACCCGGGTCGACAGGCCTCTGCAGCCAAGCTTAATTAGCTGAGCT
 TGGACTCCTGTTGATAGATCCAGTAATGACCTCAGAACTCCATCTGGATTTGTTTCAGAACGC
 TCGGTTGCCGCCGGGCGTTTTTTATTGGTGAGAATCCAAGCTAGCTTGGCGAGATTTTCAGG
 AGCTAAGGAAGCTAAAATGGAGAAAAAATCACTGGATATAACCACCGTTGATATATCCCAAT
 GGCATCGTAAAGAACATTTTGAGGCATTTTCAGTCAGTTGCTCAATGTACCTATAACCAGACC
 GTTCAGCTGGATATTACGGCCTTTTTAAAGACCGTAAAGAAAAATAAGCACAAAGTTTTATCC
 GGCCTTTATTACATTCTTGCCCGCCTGATGAATGCTCATCCGGAATTTTCGTATGGCAATGA
 AAGACGGTGAGCTGGTGATATGGGATAGTGTTACCCTTGTTACACCGTTTTCCATGAGCAA
 ACTGAAACGTTTTTCATCGCTCTGGAGTGAATACCACGA

Primer	Sekvence	Délka	Pozice	T _m	GC [%]	Dimer	3' dimer	Vlásenka
Left								
Right								

Délka PCR produktu:

ÚKOL 9

Na základě výše získaných znalostí navrhnete vhodnou dvojici primerů ke genu, s nímž budete pracovat v následujícím cvičení:

Genová sekvence:

GGCCAATAACGAGCCATGGGCGGCCGC

ATGGCTGATTCTCAAACGTCATCCAACCGCGCCGGCGAATTCTCGATTCCGCCGAATACCGATTTCGGCGCGATT
 TTCTTCGCGAATGCCGCCGAGCAACAGCACATCAAATTGTTTCATCGGCGACAGCCAGGAACCCGCCGCTATCAC
 AAGCTGACGACGCGCGACGGCCCGCGAAGCCACGCTGAATTCCGGCAACGGCAAGATCCGTTTCGAGGTGTCG
 GTGAACGGCAAGCCGTCGGCGACCGACGCGCTCTCGCGCCGATCAACGGCAAGAAGTCGGACGGCTCGCCGTTTC
 ACGGTCAACTTCGGGATCGTCGTGTCGGAAGACGGCCACGACAGCGACTACAACGACGGCATCGTCGTGCTCCAG
 TGGCCGATCGGCTGA

CTCGAGGGCTCTTCCACCCGAATTTTCG

Primery by měly zahrnovat počátek a konec genu tak, aby výsledný PCR produkt obsahoval celý gen. Zkontrolujte T_m obou primerů, možnou tvorbu dimerů a vlásenek, primery by měly mít délku mezi 20 a 28 bp a obsah G+C bazí by měl být mezi 40 a 60 %.

Primer	Sekvence	Délka	Pozice	T _m	GC [%]	Dimer	3' dimer	Vlásenka
Left								
Right								

SAMOSTATNÝ PROJEKT

Vaším úkolem je navrhnout vhodnou dvojici primerů ke genu, který jste identifikovali v sekvenci zadané v předchozím cvičení. Opět platí, že primery by měly zahrnovat počátek a konec genu tak, aby výsledný PCR produkt obsahoval celý gen. Zkontrolujte T_m obou primerů, možnou tvorbu dimerů a vlásenek, primery by měly mít délku mezi 20 a 28 bp a obsah G+C bazí by měl být mezi 40 a 60 %.